

доповідей Першої Всеукраїнської конференції). — Київ, 1994. — С. 54.

10. Гончарук Г. І. Там само. — С. 142
11. Виступ Президента України Леоніда Кравчука на III з'їзді Руху // Народна газета № 8, березень 1992 р.
12. Народна газета № 7, лютий 1992 р.
13. Гончарук Г. Там само. — С. 147
14. Правда України, 3 березня 1992 р.

Анотації

***Кондрачук Н. М.* От создания до триумvirата (к истории Народного Руха Украины).**

Статья посвящена истории Народного Руха Украины, который возник в конце 1989 г. в среде известных украинских писателей, правозащитников-диссидентов. События доходят до 1992 г., когда прошел III всеукраинский съезд НРУ, во время которого были избраны три сопредседателя данной организации — триумvirат.

***Kondrachuk N. M.* From the foundation to the triumvirate (on the history of Narodnyj Rukh).**

The article is devoted to the history of NRU (Narodnyj Rukh Ukraine), which was conceived by the famous Ukrainian writers — right-fighters and dissidents — in the end of 1989. The events are observed up to 1992 when the all-Ukrainian meeting of NRU was held and the three leaders of the organization were elected (the triumvirate).

К. В. Лобач

ТОРГОВЕЛЬНО-ЗАГОТІВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ В ПЕРШІ РОКИ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Подальший розвиток споживчої кооперації в умовах організації економічного життя на ринкових засадах спонукає до критичного осмислення вітчизняного історичного досвіду. Період 1920-х років є унікальним з огляду на масштабність поставленого економічного експерименту, який поєднав у собі суто ринкові методи і прийоми господарювання з централізованим плановим керівництвом народним господарством. Проблематика досліджень нової економічної політики останніх років, серед іншого, містить аналіз діяльності споживчої кооперації

на ринку України. Питання становлення і розвитку кооперативної торгівлі в республіці, як складової внутрішньої торгівлі в 1921 — 1932 рр. аналізує В. В. Лантух [1]. Діяльність споживчої кооперації в контексті продовольчої політики в 1920 — 1930-х роках розглядається в дисертаційній роботі Б. І Хорошуна [2]. Механізми запровадження й реалізації непу широко висвітлюються в роботах С. В. Кульчицького [3].

Водночас бракує комплексного аналізу торгово-заготівельної роботи кооперації в роки непу. Особливої уваги потребує початок 1920 років, коли формувалися основні принципи взаємин кооперації з державними органами влади, вибудовувалися підвалини співпраці кооперації з промисловими підприємствами і фінансовими установами.

Мета автора статті полягає в тому, щоб проаналізувати політику державних органів влади щодо кооперації в перші роки непу; охарактеризувати її участь в товарообмінних операціях; дослідити торговельну роботу кооперації в контексті її взаємин з промисловістю і банківською системою.

Запровадження нової економічної політики більшовики ніякою мірою не пов'язували з відновленням торгівлі та ринкових принципів відносин між різними секторами економіки. Більше того, В. І. Ленін, виступаючи на X з'їзді РКП(б), наголошував: “Свобода торгівлі, навіть коли вона спочатку не так зв'язана з білогвардійцями, як був зв'язаний Кронштадт, все ж неминуче приведе до цієї білогвардійщини, до перемоги капіталу, до повної його реставрації” [4]. Максимум, що допускали більшовики, — це товарообмін. В прийнятій 27 березня 1921 року надзвичайною сесією ВУЦВК постанові “Про заміну продрозкладки податком” вказувалося, що після виконання податку селяни мають право обміняти харчові запаси, сировину і фураж на продукти фабрично-заводської і кустарної промисловості в межах місцевого господарчого обороту, як через кооперативні організації, так і на ринках і базарах [5]. Отже, обмін обмежувався рамками місцевого обороту і лише в тих регіонах, які виконали розкладку. На кінець березня це були Волинська, Катеринославська, Харківська і Чернігівська губернії [6]. Інструментом в здійсненні товарообмінних операцій поряд з державними органами визначалася кооперація, якій постановою ВУЦВК від 13 квітня 1921 р. “Про споживчу кооперацію” надавалося право закупки,

обміну та продажу лишків сільськогосподарського виробництва і кустарних та ремісничих виробів, а у розподілі речей широкого вжитку та продовольства, що постачається населенню державою, кооперація користувалася виключним правом [7].

Товарообмін проголошувався таким же ударним фронтом, як і збирання податку. З його успішним проведенням більшовики пов'язували надію вирішити проблему заготівлі хліба та інших сільськогосподарських культур з одночасною ліквідацією вільної торгівлі, яка ширилася всупереч партійним і державним директивам. Нарком продовольства М. Владимиров у своєму виступі на пленумі Харківської міськради наголошував: “Наше завдання — з допомогою організованого колективного товарообміну з селом вбити індивідуальний обмін та торговельну спекуляцію” [8]. Наприкінці квітня 1921 р. при Вукоопспілці було створене управління з товарообміну. З ініціативи продорганів на базі єдиних споживчих товариств у селищах, великих селах, поблизу залізничних станцій створювалися контрольовані державою товарообмінні пункти. На Харківщині з червня по жовтень число товарообмінних пунктів зросло відповідно з 26 до 244 одиниць. Для проведення товарообмінних операцій органи Наркомпроду України в центрі і на місцях передали кооперативній системі 10 відсотків власного товарного фонду. З метою полегшення укладання угод із робітничими організаціями з товарообміну в липні 1921 р. Наркомпрод виділив Вукоопспілці 100 тис. пудів хліба.

Проведення товарообмінної кампанії з самого початку ускладнювалося цілим рядом обставин. Товарообмінний фонд, який виділявся для обміну, був надто малий. Асортимент пропонуваних товарів не відповідав запитам селян, а встановлені Наркомпродом товарообмінні еквіваленти були не вигідними як здавачам продукції, так і кооперативним організаціям. Здана селянами продукція лише на 40% забезпечувалася товарами, а решта 60% виплачувалася готівкою, якої до того ж не вистачало. А тому за наявності вибору: реалізовувати лишки продукції через кооперацію чи на вільному ринку, селяни віддавали перевагу вільній торгівлі. Водночас з організаціями споживчої кооперації за оволодіння продукцією боролися різні центральні й місцеві установи та представництва. До того ж протягом першої половини 1921 р. продовжувалося вилучення продрозк-

ладки, щоправда у зменшених розмірах. Вона залишалася, щоб забезпечити перш за все безперебійне постачання “червоних столиць”. 8 травня 1921 р. секретар ЦК РКП(б) В. М. Молотов повідомив Х. Г. Раковського і М. К. Владимірова про постанову партійного керівництва — відправляти не менше 40 залізничних ешелонів з продовольством на місяць у розпорядження наркомпроду РСФРР [9]. ЦК КП(б)У зобов’язав губкомми партії щоденно вантажити хліб на північ у таких кількостях: Полтавщина 20 вагонів, Київщина — 10, Запорізька губернія — 7, Кременчуцька, Миколаївська та Одеська — по 5, Чернігівська губернія — 3 вагони. Заготівля хліба здійснювалася при сильній протидії селян. Для подолання їх опору залучалися збройні загоны. Ситуація ще більше ускладнювалася насуванням голоду на південні губернії республіки. У 21 повіті п’яти південних губерній (Одеської, Миколаївської, Катеринославської, Запорізької і Донецької) селяни не зібрали посіяного урожаю. У 10 інших повітах вказаних губерній чистий збір хлібів не перебільшував 5 пудів на душу населення. Цієї кількості вистачало тільки на те, щоб не вмерти голодною смертю. Отже, третина території радянської України була голодуючим регіоном [10]. Ще 25 повітів Наддніпрянщини, збираючи урожай від 5 до 10 пудів на душу, не мали лишків зерна. А 46 повітів, половина території республіки, з врожаєм понад 10 пудів на душу сільського населення мала прогодувати розміщену в Україні мільйонну армію, міста і робітничі селища, біженців з Поволжя, голодуючі південні губернії, міста центральної Росії і, нарешті, саме голодуюче Поволжя [11]. З 1 серпня продрозкладка була замінена продподатком, але, зважаючи на збереження розкладкового методу заготівель, селянам важко було помітити якісь відмінності. На губернській проднаradі в Полтаві відзначалося, що у податковій роботі податкова інспектура часто збивалася на старі принципи розкладки; продагент ще 31 липня брав розкладку, а 1 серпня говорив уже про податок [12]. Отже, спроба за виразом Леніна “більш або менш соціалістично обміняти в цілій державі продукти промисловості на продукти землеробства” являла собою продовження реквізиції продовольства [13]. Кооперація цього періоду, на думку сучасників, більшою мірою являла собою замасковані компроди, ніж дійсно споживчу кооперацію. Так населення її сприймало, так до неї і ставилося.

Вона задумувалася й створювалася не як результат свідомих кооперативних зусиль об'єднаного нею населення, а як підсобний орган державної влади в її продовольчій, економічній і соціальній політиці [14].

Восени 1921 р. більшовики змушені були визнати, що з товарообміном нічого не вийшло. Широко розрекламована кампанія, яка поглинула величезні матеріальні й фінансові кошти, на практиці обернулася звичайною торгівлею. Незважаючи на привілейоване становище кооперації в заготівельній системі і гарантовані переваги в реалізації продукції державних промислових підприємств, її здобутки в перший рік непу були незначними. В 1921 р. оборот одного споживчого товариства становив 1796 довоєнних крб., тоді як в 1918 р. він дорівнював 7009 крб. [15].

З провалом кампанії товарообміну і виходом товарообороту за місцеві межі перед державними органами постало завдання організації торговельної роботи. На партійних і державних форумах наголошувалося на пріоритетності розвитку соціалістичних форм господарювання і, зокрема, кооперації. Резолюція VI конференції КП(б)У (грудень 1921 р.) націлювала: “При наявності зростаючого товарного і особливо дрібновласницького господарства, з одного боку, і пролетарської диктатури — з другого, кооперація є основним засобом оволодіння товарооборотом і тим самим сприяє подоланню господарської кризи і створенню умов можливості існування пролетарської диктатури в країні переважно дрібновласницького сільського господарства” [16]. Для виконання поставленого завдання держава надавала кооперації відповідну підтримку. Зокрема промислові підприємства зобов'язані були реалізовувати свою продукцію через кооперативну систему і лише при її відмові пропонувати товари іншим контрагентам, але на гірших, ніж для кооперації, умовах. Вказівка державних органів була неоднозначно сприйнята керівниками промислових підприємств. Створення трестів і переведення їх на госпрозрахунок логічно вимагало надання їм права самостійного вибору посередника в реалізації власних товарів. Договірні стосунки кооперації та держпромисловості мали для останньої подекуди примусовий характер. За підсумками 1922/23 р. з 26% реалізованої на споживчому ринку промислової продукції, 16,5% становила частка кооперації,

більше ніж удвічі перевищуючи обсяги роботи з приватними торговцями, а на держторгівлю припадало лише 2,3% усієї маси товарів [17]. В структурі збуту трестів, які працювали на широкий споживчий ринок, як-то: Маслотрест, Шкітрест, Фарфор-Фаянс-Скло, Тютюнтрест, Махортрест, Укрсільтрест, Укрдержспирт — чверть обсягів належала кооперації. Головною причиною, яка перешкоджала більш широкому розвитку операцій госпрганів з кооперацією, було її безгрошів'я й низький рівень кредитної дисципліни. В 1922 р. у балансі кооперативних спілок власні кошти становили 45,5%, решта — кредити і державні позички.

В перший рік непу головним фінансовим кредитором кооперації виступав Держбанк, який 12 грудня 1921 р. в Харкові відкрив свою першу контору, а через рік мав 21 філію у різних містах республіки. В 1922/23 р. частка кооперації в загальному обсязі операцій Держбанку становила 39% [18]. В березні 1922 р. РНК УСРР дала дозвіл на створення Українбанку. Протягом 1922/23 р. Українбанк відкрив 28 своїх представництв, а наступного року його мережа зросла до 55 одиниць [19]. На відміну від Держбанку, який розділяв свій кредит порівну між кооперативними центрами і периферією, Українбанк більше 2/3 своїх позик надавав низовим осередкам. Незважаючи на міжкооперативний статус, він, в першу чергу, був банком споживчої кооперації. В 1923/24 р. її частка в загальній сумі відпущених банком кредитів становила 61,3% [20]. До кредитування кооперативних організацій залучалися й інші установи: міськбанки, Зовнішньоторгбанк, товариства взаємного кредиту, але сукупні обсяги їх кредитних надходжень в кооперацію не перевищували 5% всієї суми одержаних нею коштів.

В 1922/23 р. органами регулювання товарообігу відзначалися перші здобутки кооперації при переході її до більш-менш нормальної торгівельної роботи. За підсумками року її частка в торговельному обороті республіки становила 10,6%, а в роздрібній його частині 4,5%. Споживча кооперація того часу володіла 2,25% торгівельної мережі міста й 12,1% — села. Загалом, в системі кооперації на 1 жовтня 1923 р. налічувалося лише 6455 крамниць. Кооперативна торгівля не витримувала конкуренції з приватним капіталом, який завдяки гнучкій комер-

ційній політиці був фактичним господарем роздрібного ринку. З трибун партійних і державних зібрань звучали заклики до витіснення “приватних спекулянтів” зі сфери обслуговування робітничого населення й поліпшення якості роботи кооперації. Як практичний захід пропонувалося розширення дрібнокрамничного кредиту, до впровадження якого Уцербкооп взявся наприкінці року.

Можливості селян у придбанні товарів промислового виробництва були значно меншими. За підсумками 1922/23 р. в розрахунку на душу сільського населення припадало 1 крб. 15 коп. кооперативних продаж [21]. Українське село потребувало великої кількості й широкого асортименту промислових товарів. Тривалий час військової і господарської розрухи повернув селян мало не до натурального господарства. Багато необхідних для життя речей їм доводилося виробляти кустарним способом, оскільки дорожнеча товарів фабричного виробництва робила їх недоступними для абсолютної більшості населення. Вартим уваги видається порівняння цін 1923 р. і довоєнного періоду на групу найбільш ходових товарів. Так, якщо в 1913 р. пара чобіт коштувала селянину 12 пуд. 20 ф. жита, то восени 1923 р. — 77 пуд. 28 ф., ціна аршина ситцю зросла з 8 ф. до 2 пуд. 39 ф., гасу — з 3,3 ф. до 14,5 ф., мила — з 6 ф. до 29,1 ф., цукру — з 8 ф. до 1 пуд. 16 ф. [22].

Ціновий дисбаланс між продукцією промисловості й сільського господарства отримав назву “ножиць цін” і призвів до кризи збуту промислових товарів. Парадоксальним було те, що склади промислових підприємств затоварювалися продукцією, якої гостро потребувало населення, але в масовому порядку не спроможне було купити. В надмірному підвищенні цін на товари промислової групи звинувачували господарників, які начебто “перенепили”, здобувши самостійність в умовах госпрозрахунку — хоча заклики про підвищення цін на товари промисловості з метою прискорення її відбудови лунали і від партійних та державних керівників.

Для кооперації криза збуту 1923 р. стала справжнім випробуванням на життєздатність. Борги Вукоопспілки на січень 1924 р. перевищували 1 млн. червінців. З 34% до 10% зменшилися в балансі власні кошти при зростанні запозичених з 21% до 38% [23]. Окрім економічних, керівники контролю-

ючих органів вказували й на інші причини проблем споживчої кооперації в торговельній роботі. Зокрема, управляючий сільськогосподарською інспекцією М. Поженян, доповідаючи в КЦ КП(б)У й колегію народного комісаріату РСІ результати ревізії споживчої кооперації у вересні — жовтні 1923 р., звертав увагу на пасивне, переважно негативне ставлення селянства до кооперації, пояснюючи його анулюванням внесених селянами паїв в раніше існуючі кооперативи, відсутністю на селі досвідчених кооперативних працівників і незадовільним асортиментом товару. “Кооперативні організації — відзначав управляючий — мають переважно 2 — 3 предмети у великих кількостях, які на 60% поглинають кошти, а значної кількості предметів, необхідних споживачу, немає взагалі” [24]. Непродумана політика підбору асортименту товарів мала наслідком затоварення складів кооперативних організацій нікому не потрібними речами, уповільнювала обіг коштів, на відсутність яких так скаржилася кооперація, призводила до порушення термінів погашення кредитів банків і промислових організацій. Керівники центру споживчої кооперації України мушили також визнати, що “здійснюючи товарну роботу Вукоопспілки виключно за чужі кошти, правління ніколи не обмежувало своїх витрат, затративши в 1922 р. 50 тис. зол. крб. на ремонт будинків і 15 тис. зол. крб. на курортний відпочинок службовців, по одній лише Харківській конторі [25]. Аналіз торговельної роботи кооперативних осередків робить зрозумілою “близьку до ігнорування” політику промислових підприємств щодо кооперації, як її визначив на з’їзді “Укрторгу” голова товариства Я. Гольберт [26].

Серйозною вадою торговельної мережі кооперації була її багатоступеневість. На шляху від виробника до споживача через торгові націнки Вукоопспілки і її філій, губробкоопів, райспілок, сільських товариств товар дорожчав більше ніж в 2 рази, ціни на товари в кооперації були, як правило, вищими за ціни місцевого ринку. Голова правління Вукоопспілки О. Шліхтер у виступі на сесії Всеукраїнської кооперативної ради (5 — 7 жовтня 1923 р.) констатував: “Кооперація і в центрі, і на місцях в одному відношенні йшла неправильним шляхом, маючи на меті відновлення товарних цінностей, вона і в центрі, і на місцях часто робила зайві високі надвишки на товари, і цим са-

мим створювала труднощі для придбання товарів споживачами. Цей факт треба визнати, треба перестати скакати за трестами “півником”, треба вступити на шлях зниження розцінок” [27].

Ціни були знижені, в середньому, на 20% в центрі, й на 10 — 15% на інших щаблях кооперативної системи. Вукоопспілка зазнала серйозних збитків і впродовж 1923/24 р. працювала виключно на запозичені кошти. В аналогічному стані перебували 11 райспілок. Більш-менш нормальна фінансова ситуація спостерігалася лише в 3 — 4 райспілках [28].

Наслідком кризових явищ осені 1923 р. для кооперації стало погіршення умов розрахунків з промисловістю, скорочення термінів товарного кредитування, збільшення частки готівкового розрахунку за продукцію, зменшення обсягу поставок.

Різні джерела дають досить суперечливу інформацію про місце кооперації в забезпеченні споживчих потреб населення. В звіті Уцербкоопу до ЦК КП(б)У за 1923/24 р. говориться про охоплення робітничою кооперацією зарплати робітників Донбасу, Миколаєва і Запоріжжя на 70%, Харкова — 60%, Катеринослава — 45%, а в цілому по республіці на 45 — 50% [29]. Зовсім інші цифри називає голова Київського комвнотргу В. Введенський, критично оцінюючи здобутки робітничої кооперації, вказує на охоплення нею 15 — 20% робітничого бюджету, в Києві не більше 25%, а в провінційних містах лише 9%. За підрахунками керівника Вукоопспілки О. Генкіна, в 1923/24 р. робкоопи України реалізували товарів на суму 29 крб. 65 коп. з розрахунку на одного пайовика в рік, значно поступаючись загальносоюзним показникам (32 крб. 31 коп.) [30]. В операціях кооперативних організацій переважали промислові товари. Постачання робітників продуктами харчування робкоопами налагоджено не було. Потреби населення в м'ясі, молоці, овочах кооперація забезпечувала лише на 5%, головним постачальником цих товарів на ринок, як і раніше, залишався приватник.

В значно гіршому стані перебувало постачання кооперативними товарами сільських жителів. За середньостатистичними показниками, в 1923/24 р. на одного члена споживчої кооперації на селі припадало товарів на суму 4 крб. 38 коп. [31]. Повідомлення з місць малюють ще безраднішу картину. Аналіз оборотів ЄСТ Київщини показує, що на душу

населення охопленого ними району приходилося товарів на 36 коп. в рік [32]. Коростеньська споживча кооперація відпускала своїм пайовикам товарів менше ніж на 2 крб. в рік. В цілому, на село припадала лише третина всіх торговельних оборотів споживчої кооперації. Хоча порівняно з попереднім 1922/23 р. мережа сільських кооперативних крамниць збільшилася майже вдвічі й становила 2,6 тис. одиниць, вона не могла на рівних конкурувати з 23 тис. приватних торговельних закладів, навіть якщо врахувати, що обороти одного кооперативного підприємства в роздріб в 4 рази перевищували обороти приватних крамниць [33].

Судячи з цього, основним торговельним апаратом радянської держави з обслуговування всіх її главків, трестів і центрів, як планувалося VI конференцією КП(б)У (грудень 1921 р.), кооперація ще не стала. Водночас мусимо констатувати, що в образі споживчої кооперації перших років непу переважали риси, властиві державним інституціям. Вони заважали відродженню власне кооперативних принципів — самоокупності, участі трудящих в управлінні, виборності кадрів. Джерелом успіхів кооперації в освоєнні споживчого ринку республіки були не її власні здобутки, а вагома підтримка з боку держави, яка перетворила кооперативні організації у власний розподільчий апарат.

Джерела та література

- 1.Лантух В. В. Становление и развитие торговли на Украине в 1921-1932 гг. — Харьков, Основа, 1992. — 190 с.
- 2.Хорошун Б. І. Продовольча політика в Україні в 1920 — 1930-х роках. Автореф. ... докт. іст. наук. — Київ, 1999. — 36 с.
- 3.Даниленко В. М. та ін. Сталінізм на Україні: 20 — 30-ті роки. — К.: Либідь, 1991. — 344 с.; Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928). — К.: Основи, 1996. — 396 с.
- 4.Ленін В. І. Заключне слово по звіту ЦК РКП(б) 9 березня//Повне збір. тв. — Т. 43. — С. 22-23.
- 5.Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України (далі З. У. УСРР). — 1921. — № 5. — С. 138-139.
- 6.Кульчицький С. Вказ. праця. — С. 193.
- 7.З. У. УСРР. — 1921.— № 6. — С. 176-178.
- 8.Вісті Всеукраїнського Центрального Виконавчого комітету Рад Робітничих, селянських і червоноармійських депутатів (далі Вісті) — 10 квітня 1921 р. — С. 2.
- 9.Кульчицький С. Зазнач. праця. — С. 193.

10. Там само. — С. 197-198.
11. Там само. — С. 198.
12. Бюллетень народного комиссариата по продовольствию. — Харьков, 1922. — Июнь. — № 19. — С. 5.
13. Ленин В. И. Доповідь про нову економічну політику 29 жовтня // Повне збір. тв. — Т. 44. — С. 198.
14. Пумпянский Л. М. Новый кризис кооперации // Производсоюз. — 1922. — № 1 — 4. — С. 13.
15. Потребительская кооперация на Украине за 5 лет. 1918 — 1922. — Харьков, 1923. — С. 7.
16. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. — К., 1976. — Т. 1. — С. 187.
17. Свищев Ф. И. Положение госторговли на Украине к концу 1923 г. // Торговля Украины в 1923 г. Труды Госплана УССР. — Харьков, 1927. — С. 72-73.
18. Центральний державний архів вищих органів державної влади і управління України (далі ЦДАВОВУ). — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 2077. — Арк. 98.
19. ЦДАВОВУ. — Ф. 337. — Оп. 1. — Спр. 3492. — Арк. 36.
20. Кооперация в СССР за 10 лет. — М., 1928. — С. 213.
21. Итоги хозяйственного строительства УССР за 1923/24 г. — Харьков, Изд. Украинский Экономист. — 1925. — 134 с.
22. Державний архів Полтавської області. — Ф. 2038. — Оп. 1. — Спр. 103. — Арк. 327.
23. ЦДАВОВУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 1899. — Арк. 16-16зв.
24. Там само. — Спр. 1743. — Арк. 85-85зв.
25. Там само. — Спр. 1899. — Арк. 35зв.
26. ЦДАВОВУ. — Ф. 34. — Оп. 4. — Спр. 282. — Арк. 80.
27. Вісті. — 7 жовтня 1923 р. — С. 3.
28. ЦДАВОВУ. — Ф. 337. — Оп. 1. — Спр. 1635. — Арк. 53зв.
29. ЦДАВОВУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 1902. — Арк. 53.
30. Генкін О., Гречка О. Споживча кооперация. — Харків, 1927. — С. 53.
31. Там само. — С. 53.
32. Торговля и кооперация на Киевщине. — К., 1924. — С. 14.
33. Итоги хозяйственного строительства УССР за 1923/24 г. — Харьков, Изд. Украинский Экономист. — 1925. — С. 58, 69.

Анотації

Лобач Е. В. Торгово-заготовительная деятельность потребительской кооперации Украины в первые годы новой экономической политики.

В статье анализируется торгово-заготовительная деятельность кооперации на потребительском рынке Украины в начале 1920-х годов. Характеризуются взаимоотношения кооперации с государственными органами власти, промышленными предприятиями и финансовыми учреждениями.

Lobach E. V. The trade and procurement activities of Ukraine's cooperative system during the first years of the new economic policy.

In the article the analysis of trade and procurement activities of cooperative system in the Ukrainian consumer market at the beginning of 1920-th is presented. Cooperative system and state authorities' relationships, industrial enterprises and financial institutions are characterized.

О. А. Мельничук

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ОРГАНІВ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ У 20-Х РР. ХХ СТ.

Втілення в життя принципів нової економічної політики, наявність приватної промисловості та перехід державних підприємств на господарський розрахунок поставили перед радянською владою нові завдання в галузі соціального забезпечення. Обмежені обсяги державного бюджету та збільшення кількості осіб, що потребували соціальної допомоги, не давали можливості радянській владі забезпечувати потребуючих старими собеживськими методами. Саме тому, декретом РНК УСРР від 10 грудня 1921 р. в Україні запроваджувалося соціальне страхування, яке ставало провідною організаційно-правовою формою соціального захисту населення.

Соціальне страхування в Україні 1920-х рр. не було предметом спеціального дослідження, за винятком окремих фрагментів у загальних працях чи дослідженнях із соціального забезпечення [1]. Окремі матеріали, що стосуються функцій страхових органів, можна знайти у систематизованих збірках нормативних актів того періоду [2]. Фактичні дані про стан страхової мережі подають матеріали статистики [3]. Про становище страхових органів на місцях розповідають матеріали періодичної преси [4]

У своїй статті автор поставив за мету, через аналіз нормативних актів, загальної та спеціальної літератури розкрити організаційну структуру органів соціального страхування в Україні у 20-х рр. ХХ ст.

З самого початку варто зазначити, що система страхових органів у 20-х рр. ХХ ст. не була єдиною і постійною. На її